

Eduskunnan naisverkosto, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry ja Naisjärjestöt yhteistyössä – NYTKIS ry tapasivat tänään 18.9.2015 oikeus- ja työministeri Jari Lindströmin ja luovuttivat yhteisen kannanottonsa työelämän tasa-arvosta ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisestä.

KANNANOTTO

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström

Eduskunnan naisverkosto, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry ja Naisjärjestöt yhteistyössä - NYTKIS ry pitävät välttämättömänä, että hallitus ja jokainen valtioneuvoston jäsen edistää sukupuolten tasa-arvoa suunnitelmallisesti kaikissa keskeisissä toimissaan. Hallituksen tulee sisällyttää sukupuolten tasa-arvon edistäminen laaja-alaisesti mukaan **hallituksen toimintaohjelmaan ja kärkihankkeisiin**. Erityisen tärkeää on **poikkihallinnolliseen tasa-arvo-ohjelman valmistelu, toteuttaminen ja arviointi**. STM:ssä on aloitettu hallituksen tasa-arvo-ohjelman valmistelu. Pidämme välttämättömänä, että em. työssä hallitus ottaa seuraavat teemat huomioon:

1. Naisiin kohdistuva väkivalta

Istanbulin sopimuksen toimeenpano

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen eli nk. Istanbulin sopimus astui Suomen osalta voimaan 1.8.2015. Sopimus on hyvin laaja ja sen toimeenpano on kesken monilta osin, erityisesti koskien väkivallan ehkäisyä ja uhrien palveluita (mm. riittävä turvakotiverkosto, seksuaalisen väkivallan uhrien tukipalvelut). Myös lainsäädännön uudistuksia on ratkaisematta.

YK:n kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia valvovat elimet (mm. CEDAW-komitea, ihmisoikeuskomitea) ovat toistuvasti puuttuneet Suomen korkeisiin naisiin kohdistuvan väkivallan lukuihin sekä tehottomiin toimiin sen suhteen. Istanbulin sopimus on niin yksityiskohtainen, että se tarjoaa valtiolle välineen toimintojen ja lainsäädännön parantamiseen.

Täysimääräistä toimeenpanoa tukemaan tarvitaan realistinen toteuttamissuunnitelma, joka sisältää myös suunnitelman toimien resursoinnista. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman arvioinnin tuloksia tulee käyttää hyväksi toteuttamissuunnitelmaa laadittaessa. Lisäksi sopimuksen edellyttämät palveluverkoston muutostarpeet tulee myös ottaa osaksi SOTE-uudistusta.

Lainsäädäntötarpeet

Pakkoavioliitto

Istanbulin sopimuksessa edellytetään pakkoavioliittojen kriminalisointia sekä pakkoavioliittojen purkamisen tai mitätöinnin mahdollisuutta. Istanbulin sopimusta ratifioitaessa ei kirjattu ylös muuta purkamismenettelyä kuin avioeroprosessi. Mm. Monika-Naiset Liitto ry. on vastustanut ratkaisua, koska monissa heidän edustamissaan ryhmissä avioero koetaan kohtuuttoman leimaavana ja väestörekisteriin tulee merkintä avioerosta. Pakkoavioliiton purkaminen avioeron kautta ei huomioi, että liitto on ollut alun perinkin pätemätön ja nykyisellään. Pakkoavioliitoilla on kiinteä yhteys alaikäisten avioliittoihin. Ihmisoikeusliitto laatii tällä hetkellä usean ministeriön, mm. OM:n pyynnöstä selvitystä pakkoavioliittojen tilanteesta Suomessa. Ihmisoikeusliiton selvityksen valmistuttua tulisi:

a) pohtia mahdollisuutta laatia pakkoavioliittoa koskeva vaihtoehtoinen purkamismenettely, joka ei ole avioero, mutta jossa lasten asema ei vaarannu.

b) selvittää onko hyväksyttävää pitää kiinni erikoislupamenettelystä alaikäisten avioliittojen sallimiseksi toisaalta pakkoavioliittojen ja ihmiskaupan torjumisen näkökulmasta, toisaalta YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen sekä naisten syrjinnän poistamista koskevan CEDAW-sopimuksen näkökulmasta.

c) ratkaista kuinka rikoslaissa kriminalisoidaan ne pakkoavioliitot, joihin ihmiskauppalainsäädäntö ei sovellu.

d) lisätä Ulkomaalaislakiin täydennys, että oleskeluluvan säilyminen avioliiton purkautuessa voi olla mahdollista myös silloin kun kyse on pakkoavioliiton purkautumisesta.

Seksuaalirikokset

Istanbulin sopimus edellyttää seksuaalirikosten määrittelyä suostumuksen puutteen kautta (artikla 36). Vastikään rikoslain 20 luvun uudistuksessa suostumuksen kriteeri jäi edelleen pois raiskauksen määrittelystä. Näkemyksemme tätä ratkaisua tulee tarkastella uudestaan Istanbulin sopimuksen velvoitteen kanssa. Myöskään uhrin ja tekijän läheistä suhdetta rangaistuksen koventamisperusteena ei otettu uudistuksessa esiin.

Huoltajuus ja tapaamisoikeudet

Istanbulin sopimuksen artiklassa 31 valtio veloitetaan toimimaan niin, ettei huoltajuus- tai tapaamisoikeussopimus vaaranna väkivaltaa kokeneen naisen, naisen perheen tai yhteisten lasten oikeutta turvallisuuteen ja väkivallattomaan elämään. Tämän suhteen kuitenkin ei ole ryhdytty mihinkään lainsäädännön uudistamistoimiin. Kuitenkin kaksi Tampereen yliopiston väitöskirjatutkimusta (Teija Hautanen: Väkivalta ja huoltoriidat 2010, Johanna Hiitola: Hallittu vanhemmuus. Sukupuoli, luokka ja etnisuus huostaanottoasiakirjoissa 2015) ovat osoittaneet oikeusistuimien hyvin heitteleviä käytäntöjä perheväkivallan huomioimisessa huoltajuuspäätöksissä.

2. Työelämän tasa-arvo

Tarkasteltaessa täyspäiväisten työntekijöiden kuukausipalkkoja naisen palkka on keskimäärin 83 prosenttia miehen palkasta ja naisten eläke 78 prosenttia miesten eläkkeestä. Suomessa eurooppalaisittain poikkeuksellisen vahva jakaantuminen miesten ja naisten aloille saa alkunsa jo kasvatuksessa ja koulutuksessa. Myös määräaikaiset työsuhteet ja vastentahtoinen osa-aikatyö kasaantuvat naisille.

Tehostetaan työelämän ja koulutuksen toimia sukupuolisegregaation purkamiseksi. On tärkeää, että eriytymistä naisten ja miesten ammatteihin puretaan johdonmukaisesti mm. työvoimakoulutuksessa. Myös mm. Eläketurvakeskuksen mielestä segregaaation purku on tehokkain tapa kaventaa naisten ja miesten eläke-eurojen eroavaisuutta.

Huolehditaan naisten korkean työllisyysasteen säilymisestä työelämässä. On välttämätöntä, että naisten ja miesten täysi osaamispotentiaali saadaan yhteiskunnan käyttöön.

Jatketaan samapalkkaisuusohjelmaa sukupuolten palkkatasa-arvon edistämiseksi ja perusteettomien palkkaerojen poistamiseksi.

3. Perheen ja työn yhdistäminen

Suomessa on ollut hyvin toimiva kahden ansaitsijan malli, jossa molemmat vanhemmat ovat tuoneet perheeseen palkkatulonsa täyspäiväisestä työstä. Naisten korkea koulutustaso ja työllisyysaste ovat hyödyttäneet suuresti suomalaista yhteiskuntaa. Jos naisten osaamista ei jatkossa täysimääräisesti hyödynnetä työelämässä, heitetään hukkaan yhteisiä resursseja.

Perhevapaiden tasaisempi jakaminen parantaisi naisten työllisyysastetta. Nykyisin isät käyttävät alle 9 prosenttia kaikista vanhempainrahapäivistä. Eniten miehet käyttävät isille erityisesti varattua isäkuukautta.

Naisten työura on kaksi vuotta miesten uraa lyhyempi pääosin lasten ja vanhenevien omaisten hoitamisen vuoksi. Tämä heikentää naisten urakehitystä ja eläkekertymää. Tarkasteltaessa naisten pitkäaikaistyöttömyyttä ratkaiseva vaihe on paluu pitkiltä perhevapailta takaisin työelämään. Noin 40 prosentilla äitiysvapaalla olevista ei ole pysyvää työsuhdetta.

Edistetään perhevapaiden kustannusten tasaisempaa jakamista naisten ja miesten työnantajien kesken, jotta nuorten naisten työllistymisen tarpeettomat esteet poistuisivat, naisvaltaisille aloille syntyisi uusia työpaikkoja ja naisten yritykset lähtisivät kasvuun. Pyritään myös löytämään keinoja lisätä miesten vanhempainvapaan käyttöä.

Helpotetaan perheen ja työn yhdistämistä eri elämänvaiheissa. Uudistettaessa päivähoitojärjestelmää kiinnitetään huomiota siihen, ettei se lisää naisten työttömyyttä, jos lyhyiden työsuhteiden vastaanottamisesta tulee käytännössä mahdotonta pienten lasten äideille. Työelämään uudelleen pääsyn kannalta niillä on usein ratkaiseva merkitys.

Omaishoidon, kotihoidon ja perhehoidon lisäämisen toteuttamisessa kiinnitetään huomiota hoivavastuun jakaantumiseen eri sukupuolille. Samalla etsitään toimia hoivavastuun jakamiseksi tasaisesti, jotta vaikutus naisten työuriin ei muodostu kohtuuttomaksi.

Kestävyysevajeen takia on välttämätöntä kiinnittää huomiota perhevapaajärjestelmään kohdistuvien leikkausten vaikutuksiin syntyvyyteen. Erityisesti naisiin kohdistuvat leikkaukset (vanhempainpäivärahan tason ja lomaoikeuden leikkaukset) yhdistettynä työelämän epävarmuuteen (määräaikaisten työsuhteiden helpottaminen) voivat nostaa ensisynnyttäjien ikiä ja laskea perheiden lapsilukua.

4. Naisten osuus päätöksenteossa

Naisten osuus poliittisen päätöksenteon avainpaikoilla on laskenut. Talouselämän johtotehtävissä naisten määrä on 10 - 20 prosenttia. Määrä on varsin alhainen, kun huomioidaan naisten korkea koulutustaso. Vähiten naisia on yritysten johtopaikoilla. Vain kahden pörssiyhtiön toimitusjohtajana on nainen.

Naisten osuutta yhteiskunnallisessa ja talouselämän päätöksenteossa lisätään ja seurataan aktiivisesti tavoitteiden toteutumista mm. valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti vuoteen 2020 mennessä suurten ja keskisuurten pörssiyhtiöiden hallituksissa tulee olla vähintään 40 % kumpaakin sukupuolta.

5. Sukupuolivaikutusten arviointi

Osana arvioinnin kehittämistä tulee pitää yllä ja kehittää sukupuolivaikutusten arviointia, joka on osa tasa-arvolain pyrkimystä edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.

Arvioidaan keskeisissä yhteiskunnallisissa uudistuksissa ja kaikissa lainsäädäntöhankkeissa sukupuolivaikutukset etukäteen, jotta kyetään tekemään sukupuolten tasa-arvoa edistäviä ratkaisuja ja vältetään tasa-arvotilanteen tahaton heikentäminen.

Laaditaan talouden leikkausten ja elvytystoimien sukupuolivaikutusten arviointi. Perinteiset elvytystoimet kohdistuvat tutkimusten mukaan pääosin miesvaltaisille aloille. Erityisesti päivä- ja omaishoidon uudistuksia suunniteltaessa on arvioitava niiden tosiasialliset säästöt ja niiden vaikutukset naisten ja miesten työllisyyteen. Esimerkiksi vanhempainvapaan lomaoikeuden leikkaus kohdistuu THL:n arvion mukaan pääosin naisiin. Tulee myös selvittää sairaslomakarenssin ja sunnuntailisän leikkauksien vaikutukset eri ammatti- ja tuloryhmiin sukupuolittain. Jotta vältettäisiin

kumuloituvat vaikutukset, on arvioinnissa kiinnitettävä erityistä huomiota haavoittuviin ryhmiin Tällaisia ovat mm. pienituloisimmat eläkkeensaajat, yksinhuoltajanaiset ja syrjäytyneet miehet.

Helsingissä 18.9.2015

Leena Meri, puheenjohtaja
Eduskunnan naisverkosto

Sirkka-Liisa Anttila, puheenjohtaja
Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry

Outi Alanko-Kahiluoto, puheenjohtaja
Naisjärjestöt yhteistyössä – NYTKIS ry